

Bir kralın yaşamı

Siyah şahın zorlu yolculuğu

Mavikale'nin bu sayısında, satrancın zor koşullardaki insanların hayatını nasıl olumlu yönde etkileyebileceğini gösteren bir filmi tanıtacağız: Bir Kralın Yaşamı

Prof. Dr. Ergin Çiftçi

Sporcu
erginciftci@gmail.com

Filmin Künyesi

Türkçe adı	Bir Kralın Yaşamı
İngilizce adı	Life of a King
Yönetmen	Jake Goldberger
Yapım yılı	2013
Yapımcı ülke	ABD
Orijinal dil	İngilizce
Süresi	100 dakika
Oyuncular	Cuba Gooding Jr., Dennis Haysbert, LisaGay Hamilton, Malcolm M. Mays, Kevin Hendricks, Rachae Thomas, Carlton Byrd
Yaş sınırı	13 yaş
IMDB Puanı	6.9

Perde, bir hapisanenin koridorunda, hücrelerin hemen yanında duran bir satranç takımının üstüne açılır. Birbirine komşu iki hücrede kalan iki siyah adamın parmaklıkların arasından kollarını uzatarak hamlelerini yaptığını görürüz. Her iki oyuncu da, elde ettikleri rakip taşları, kendi hücrelerinin parmaklıklarını bölen yatay demir şerit üstünde, bir savaş ganimeti gibi sergilemektedir. Kısa süre içinde, Siyahlarla oynayan adam, mat edilen şahını devirerek oyunu kaybettiğini kabullenir (Diyagram 1).

Kazanan, hiçbir sevinç belirtisi göstermeden, yeni bir oyun oynamak isteyip istemediğini sorar, rakibine oyunda kaybettiği sigaraları kazanması için bir şans daha verebileceğini söyler. Satrançsever izleyici, iki oyuncu arasında, kazananın diğerini sonsuza dek yenebilecek kadar büyük bir güç farkı olduğunu hisseder.

İki oyuncu hapisane avlusunda sohbet ederken aralarında derin bir dostluk olduğu anlaşılır. Eugene adındaki kaybeden, diğerine “Satranç Adam” olarak hitap ederken onun kendisinden daha iyi bir oyuncu olmasından rahatsızlık duymadığını gösterir. Eugene yakında hapisaneden çıkacak, uzun zamandır dışında olduğu hayata geri dönecektir. Orada olmasının nedenini bilmediğimiz Satranç Adam ise bir daha dışarı çıkamayacak kadar ağır bir ceza almış görünmektedir. Satranç Adam, arkadaşına tahtadan kendi eliyle yonttuğu bir satranç taşı verir: Siyah bir şah! Ona iyi bakarsa her şeyin yolunda gideceğini söyler.

Eugene hapisaneden çıkınca kamera bize yaşadığı kenti gösterir: Washington D.C. Uzun süre mahkûm olmuş bir siyah adam olarak hayatı bundan sonra zorluklarla dolu olacak gibi görünmektedir. Oğlu Marco uyuşturucu satarken yakalanmış ve işlemlerine konulmuştur. Kızı Katrina kendine iyi bir hayat kurmaya çalışmakta, bu amacını engelleyebileceğini düşündüğü babasının hayatından uzak durmasını istemektedir. Eugene'in eski arkadaşları, bir zamanlar onun da dâhil olduğu,

yasadışı işlerini sürdürmekte, kendisini yeniden aynı yapının içine çekmeye çalışmaktadır. Eugene ise yaşadıklarından ders çıkarmış, kendisine namuslu bir hayat kurmaya kararlı görünmektedir. Uzun uğraşlar sonunda bir kenar mahalle okulunda hizmetli olarak iş bulur.

Okul içinde “Ceza Sınıfı” olarak adlandırılan sorunlu öğrencilerin çoğunlukta olduğu bir sınıfta, kısa süreli olarak gözetmen olması Eugene'nin hayatının akışını değiştirir. Bu sorunlu öğrenciler üstünde otorite kurmayı başarır. Bu başarısı ona Ceza Sınıfı'na gözetmenlik yapmaya devam etme yolunu açar. Eugene gözetmenliği sırasında sınıftaki öğrencilere satranç öğretmeyi istediğinde hiç de memnuniyetle karşılanmaz. Öğrenciler kart oyunlarını daha çok sevmektedir. Eugene, kart

oyununda onlara karşı kazanırsa, satranç öğrenmeye razı olmaları konusunda öğrencilerini ikna eder. Oyunu kazanmasıyla da sınıfta satranç dönemi başlar. Eugene kendisine armağan edilen tahta şahı elinde tutarak derse başlar: “Bu şah, bu sizin hayatınızdır, tek bir hatanızda elinizden kayıp gider.”

Eugene satranç taşlarının nasıl hareket ettiğini öğretmek için işe başlar. Piyonlar için onların feda edilebilir en önemsiz taşlar olduğunu söylerken yaşamlarını çok da önemsemeyen bu genç çocuklara hayat dersi de vermeye çalışmaktadır. Onlara hamlelerini yapmadan önce etraflıca düşüncelerini önerir, satrançta ve hayatta!

Sınıfta Clifton ve Tahime satranca katılmak istemeyen iki asi öğrenci olarak kalır. Onlara göre oyuna beyazların başlaması bile saçmalaktır, oyuna siyahlar başlamalıdır. Buna karşın Eugene, Tahime'nin satranç konusunda çok yetenekli olduğunu keşfeder (Diyagram 2).

Öğrenciler satrançı öylesine sever ki, Eugene onları birkaç ay sonra oynayacak olan satranç turnuvasına götürmeye karar verir. Katılmak isteyenlerin ailelerinden onay almaları gereklidir. Okulda her şey yolunda giderken okul müdürüne Eugene'nin sabıkalı olduğu-

Satranç Adam (sağda, Dennis Haysbert) kendi yontusu tahtadan siyah şahı Eugene'e (Cuba Gooding Jr.) veda hediyesi olarak veriyor.

nu gösteren bir ihbar yapılır. Bu ihbarın eski arkadaşı olan uyuşturucu patronu tarafından yapıldığı hissedilir. Okul müdürü satranç programının hala arkasında olduğunu ama bunun artık okulda sürdürülemeyeceğini bildirir.

Okuldan ayrıldıktan sonra da Eugene çocuklarla bağı koparmamaya çalışır. Bir gün onları parkta satranç oynamaya davet ettiğinde tek kabul eden Peanut olur. Eugene tahtadan yontulmuş siyah şahı ona verir: “Artık satranç kulübünün başkanı sensin!”

Eugene satranç kulübü için eski, harap görünümde müstakil bir ev bulur, orayı boyayacak, onaracak ve haya-

lindeki “Big Chair Satranç Kulübü”ne döndüreceklerdir.

Bu planlar yapılırken beklenmedik olaylar olur. Clifton ve Tahime'nin zorlamasıyla yasadışı işlere bulaşan Peanut bir çatışmada hayatını kaybeder. Satranç Kulübü kimliği belirsiz kişilerce tahrip edilir. Eugene'in gücünün tükendiği bir noktaya gelmiştir. Bu dönemde babasına yeniden güvenmeye başlayan Katrina ona destek olur. Tahime de, son nefesini verirken elindeki yontma siyah şahı tutan Peanut'dan çok etkilenmiş, artık Eugene'nin yanında yer almaya karar vermiştir. Elbirliğiyle satranç kulübü yeniden toparlanır. Eugene, okul öğrencilerine ücretsiz satranç dersleri vermeye başlar. Artık satranç kulübü çok sayıda öğrencinin gelip satranç oynadığı bir mekân haline gelmiştir.

Eugene ve öğrencileri ilk turnuvalarına katılır. Bu turnuvada Tahime büyük bir başarı gösterir ve final maçını da kazanır. Ancak turnuvaya katılım formunu kendisinin imzalaması ve doğum belgesi olmaması nedeniyle diskalifiye edilir.

Bu durum bölgesel bir radyo programcısının dikkatini çeker. Eugene ve Tahime radyo programına davet edilir. Yapılan haksızlığa rağmen Eugene oyunu kuralına göre oynamak gerekti-

Eugene, Ceza Sınıfı'na satrançı sevdireyor.

Eugene, öğrencilerine satrancı anlatırken şahın öneminden başlıyor.

ğinde ısrarlıdır.

Satrancını giderek ilerleten Tahime bölgenin en büyük turnuvasına katılmaya karar verir. Turnuvadan kısa süre önce Eugene onu hapishane ziyaretine götürüp Satranç Adam ile tanıştır. Satranç Adam turnuvanın favorisi J. Thomas Gaines konusunda ipuçları vermeye çalışsa da Tahime bu savaşı tek başına vermek ve kazanmak istemektedir.

Turnuva zamanı geldiğinde Tahime'yi destekleyen büyük bir öğrenci grubu izleyiciler arasında yerini almıştır. Tahime ve turnuvanın favorisi J. Thomas Gaines rakiplerini birer birer alt ederek finale erişir (Diyagram 3).

Sonuçta her iki oyuncu arasında bir final karşılaşması yapılır.

Tahime'nin arkadaşları nefesini tutarak izler bu karşılaşmayı, ancak Tahime kaybeder (Diyagram 4).

Bu her şeye rağmen inanılmaz bir başarıdır ve Tahime için umutlu bir geleceğin kapılarını açmıştır.

Kamera bize Eugene'nin oyuncularla dolu huzurlu satranç kulübünü gösterir. Satranç sayesinde öz çocukları dâhil dağılıp giden hayatını toplamayı başarmıştır. Perde iner.

Bir Kralın Yaşamı filmi gerçek bir yaşam öyküsüne dayanır. Eugene Brown, gerçekten uzun süre mahkûm olmuş, zaman içinde satrançla tanışmış ve kurduğu Big Chair Satranç Kulübü ile önemli başarılarla imza atmış bir satranç antrenörüdür. Özellikle olanakları kısıtlı siyah çocukları tehlike taşıyan sokaklardan çekip almak ve hayatlarını olumlu yönde dönüştürmek için satrancı başarıyla kullanmıştır. Bir Kralın Yaşamı filmi, olumsuz şartlarda yaşayan siyah insanların yaşamında satrancın iyileştirici etkisi açısından Fresh (1994) filmi andırıyor. Yine bir kenar mahalle okulunda satrancın olumlu etkilerini konu edinen Güney Bronx Şövalyeleri (2005) filmi de akla getiriyor.

Filmin yönetmeni Jake Goldberger, kariyerindeki bu ikinci filmde Eugene Brown ana karakterini korurken pek çok kurgu karakterle filmi zenginleştiriyor. Sonuçta satrançseverler dışında ortalama izleyiciyi de tatmin edecek sürükleyici ve eğitici bir film ortaya çıkıyor. Filmin hemen hemen tek tanıdık oyuncusu olan ve kariyerinde Oscar ödülü de bulunan Cuba Gooding Jr. ortalama bir oyunculuk ortaya koyuyor.

Yönetmenin böyle önemli bir satranç filmi satrançsever izleyiciyi tatmin edecek sahnelerle donatmakta yetersiz kaldığı görülüyor. Hızlı oynanan hamleler, sürekli basılan saatler, izleyicilerin abartılı tepkileriyle konunun satrançtan çok yarışmalı başka bir spora benzetilerek ortalama izleyicinin göz zevkine hitap eden bir eser ortaya çıkarmaya çalıştığı anlaşılıyor. Filmin satranç danışmanları olarak, Chess.com ve bu sitede çalışan David Pruess ve Daniel Rensch veriliyor. Bu iki ismin ABD'den iki uluslar arası usta unvanına sahip oyuncu olduğunu keşfediyorum. İkisinin filmin çekiminde ne denli büyük çaba sarfettiklerini anlattıkları bir yazı adı geçen sitede bulunuyor. Buna karşın satranç sahnelerinin yetersiz olması bende oldukça büyük bir hayal kırıklığı yaratıyor.

Örneğin; hapishanede oynanan oyunda tahtadaki konum ile oynanan

Cornell Capa'nın hücrelerinden satranç oynayan komşu mahkûmları yakaladığı ünlü fotoğrafı.

hamleler arasında tutarsızlık bulunuyor (Diyagram 1). Tahime'nin yeteneğini görüp etkilenmemiz gereken sahne hiçbir kuvvetli hamle içermiyor (Diyagram 2). Final maçında Tahime'nin nasıl bir hatalı hamle yaparak şampiyonluğu kaybettiği gösterilmiyor (Diyagram 4). Tahime 1... ♖g7? oynamak yerine 1... ♜x8 2. ♜x8+ ♖g7 3. ♖f1 b1 ♗+ 4. ♗xb1 ♜xb1+ 5. ♖e2 ♗ ile şampiyonluk şansını sürdürebilirdi. Oyunun 2. ♜2e7+ ♜x8 3. ♜x8+ ♖f6 4. ♜b7+- şeklinde devam ederek konunun kayıp olduğunun gösterilmesi filmin ruhuna uygun düşerdi. Aynı oyunda beyazın hamlesinden sonra tahtada oluşan konum da önceki konumla tutarsızlık gösteriyor.

Satranç sahnelerinin özensizliğine rağmen Bir Kralın Yaşamı satrançseverlerin, özellikle satranç antrenörlerinin kaçırmaması gereken bir film.

Filmin hemen başında, komşu mahkûmların, hücrelerinden hamlelerini yaparak satranç oynamaları, Macar asıllı Amerikalı ünlü fotoğrafçı Cornell Capa'nın 1972 yılında çektiği "Inmates playing chess from their prison cells" fotoğrafını anımsatır.

Bu film ve anılan fotoğrafla birlikte hapishanede satranç sahneleri içeren filmler geliyor aklıma. Kaynaklarımı bakıyorum; hapishane ve toplama kamplarında satranç sahnesi içeren 76 film olduğunu öğreniyorum. Kendi notlarıma bakınca bu listeye girmemiş üç film daha buluyorum. Satrancın insanın bulunduğu her yere nasıl kolaylıkla nüfuz ettiğini düşünüyorum.

Bu filmin, hayatları giderek yoluna giren ve özgürce yaşamaya başlayan kahramanlarından çok hapishanede kalan ve unutulmuş Satranç Adam'da kalıyor aklım. Asla dışarı çıkamayacağını bilen bu adamın belli ki geçmişte çok hatalı bir hamle yaptığını düşünüyorum. Bütün büyük oyuncuların satranç

tahtasında yaptığı hatalı hamleler geliyor gözümün önüne. Satranç Adam yalnızca satranç oynarken ve İncil okurken kendini dışarıda hissettiğini söylüyordu. O dışarı çıkamayacağına ve artık satranç bilen arkadaşı da kalmadığına göre "Boşalan komşu hücreye ben yerleşmeliyim" diye düşünüyorum. Satranç Adam yeni komşusunun satranç konusunda bu kadar çok bilgisi olmasına çok şaşırıyor. Bense hücremden sakince hamlelerimi yapıyorum, her

insan gibi kendimin de orayı çoktan hak edecek hatalar yaptığımdan kuşku duymadan.

Kaynaklar

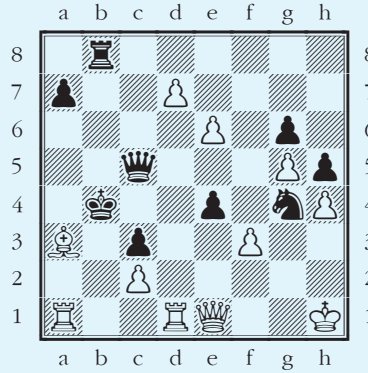
<http://www.imdb.com/title/tt2708254> (Erişim tarihi: 15.05.2014)

<http://www.bigchairchessclub.org> (Erişim tarihi: 15.05.2014)

<http://www.chess.com> (Erişim tarihi: 15.05.2014)

Diyagram 1

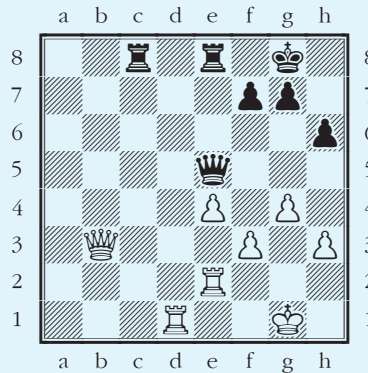
Satranç Adam - Eugene
Siyah hamlede

1... ♖c4 2. ♗e2#

Diyagram 2

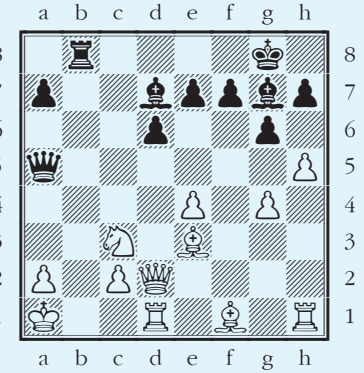
İsimsiz rakip - Tahime
Siyah hamlede

1... ♜cd8 2. ♜x8 ♜x8 3. ♜a2 ♗d6 4. ♖g2 ♗f4 5. ♜a7 ♗d2+ 6. ♖h1 ♗h2#

Diyagram 3

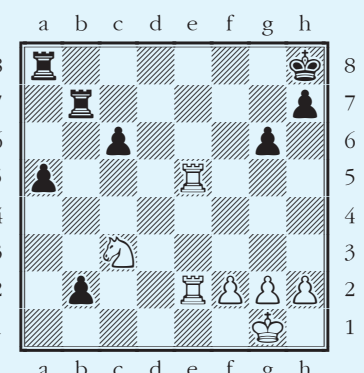
İsimsiz rakip - Tahime
Siyah hamlede

1... ♖x3+ 2. ♗x3 ♗x3#

Diyagram 4

J. Thomas Gaines - Tahime
Beyaz hamlede

1. ♜e8+ ♖g7?